ResearchGate

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: https://www.researchgate.net/publication/346733887

ABD Basınında Hatay'ın Türkiye'ye Katılma Süreci

Conference Paper · April 2019

CITATIONS
0

READS
255

1 author:

Yasin Coşkun
Siirt Üniversitesi
43 PUBLICATIONS **42** CITATIONS

SEE PROFILE

All content following this page was uploaded by Yasin Coşkun on 08 December 2020.

The user has requested enhancement of the downloaded file.

ATATÜRK KÜLTÜR DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ YAYINLARI

ANAVATANA KATILIŞININ 80.YILINDA HATAY ULUSLARARASI SEMPOZYUMU BİLDİRİLER

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON HATAY ON THE 80TH ANNIVERSARY OF ITS ACCESSION TO TURKEY

4-6 Nisan/*April 2019*/ HATAY

Yayına Hazırlayanlar
Erdem ÜNLEN
H. Aytuğ TOKUR

ANKARA-2020

ABD BASININDA HATAY'IN TÜRKİYE'YE KATILMA SÜRECİ

Yasin COŞKUN*

ÖZET

1936 yılında Fransa'nın Suriye'ye bağımsızlık vereceğini açıklamasının ardından Sancak'ın (Hatay) durumu Türk dış politikasının önemli bir meselesi haline gelmiştir. Konu Milletler Cemiyeti'ne taşınmış ve Sancak'ın ayrı bir varlık olduğu kabul edilmiştir. Türkiye ve Fransa ilişkilerini etkileyen Hatay sorunu ABD basını tarafından takip edilmiştir. Özellikle Temmuz 1938'de Türkiye ile Fransa arasında imzalanan antlaşmanın ardından Türk askerinin Hatay'a girmesinin ABD basınında yankıları olmuştur. Bu olay Türkiye'nin bölgede etkinliğini artırmasına yönelik bir gelişme olarak görülmüştür. Avrupa'da savaş tehlikesinin belirdiği bir ortamda Türkiye'nin bu konjonktürden faydalanarak Hatay konusundaki isteklerini Fransa'ya kabul ettirdiği görüşü dillendirilmiştir. Türkiye'nin bölgeye yönelik yayılmacı bir politika takip edip etmeyeceği sorgulanmıştır. Bu açıdan Hatay sorununun ortaya çıktığı ilk zamanlarda ABD basınının Türkiye'yi destekler bir görüntü çizmediği söylenebilir. Avrupa'da savaş ihtimalinin iyice belirdiği dönemde ise Türkiye'nin dostluğunun İngiltere ve Fransa için önemini ABD basını da takdir etmiştir. Bu nedenle Fransa'nın Hatay konusunda Türkiye lehine adımlar atmasının bir gereklilik olduğuna dair yazılar çıkmıştır. Türkiye'nin dostluğunu kazanmak için Hatay'ın gözden çıkarılması gerekiyorsa bunun yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Çünkü ABD basınına göre İngiltere ve Fransa Türkiye'nin kendi taraflarında olmamasının doğuracağı olum-

* Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, tarihli@gmail.com.

suz sonuçların farkındalardır ve gittikçe gerginleşen uluslararası ortamda Türkiye'yi yanlarında görmek istemektelerdir. ABD basınında Hatay'ın Türkiye'ye katılma süreci ile ilgili tüm bu değerlendirmeler ayrıntılı bir şekilde yapılan çalışmada ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hatay Sorunu, İskenderun Sancağı, ABD Basını, Fransa, Türkiye.

THE ACCESSION PROCESS OF HATAY TO TURKEY IN THE US PRESS

ABSTRACT

After the declaration of France in 1936 that it would give independence to Syria, the situation of Sanjak (Hatay) became an important issue of Turkish foreign policy. The Sanjak issue was brought to the League of Nations and it was accepted that Sanjak was a separate entity. The Hatay issue, which affected the relationship between Turkey and France, was followed by the US press. In particular, the Turkish soldiers' entry into Hatay, following the agreement signed between France and Turkey in July 1938, had been widely reported in the US press. This event was seen as a development which would increase the influence of Turkey in the region. It was expressed that Turkey used the risk of war in Europe to impose its demands on the Hatay issue on France. It was questioned that whether Turkey would pursue an expansionist policy towards the region or not. In this respect, it can be said that when the Hatay issue first appeared the US press did not support the Turkish policy. When the possibility of war in Europe increased, the importance of Turkey's friendship for Britain and France were recognized by the US press. It was therefore written in the US press that it was necessary to take steps in favor of Turkey on the Hatay issue. It was stated that Hatay could be given to Turkey to ensure the friendship of Turkey. Because according to the US press, Britain and France were aware of the negative consequences of not having Turkey on their side. All these assessments in the US press about the accession process of Hatay to Turkey were examined in detail in this study.

Keywords: Hatay Problem, Sanjak of Alexandretta, the US Press, France, Turkey.

GİRİŞ

Misak-ı Milli sınırları içerisinde yer alan İskenderun Sancağı (Hatay)[1] Ekim 1921'de Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşması sonrası Fransız mandası altında olan Suriye sınırları içerisinde bırakılmıştır.[2] Ancak Sancak'a özel bir statü verilerek Türklerin kendi kültür ve dillerini korumasının önü açılmıştır.[3] Daha sonra Lozan Antlaşması'nda Ankara Antlaşması'nın hükümleri korunmuştur.[4]

Türkiye, Sancak'a karşı alakasını devam ettirmiştir. 1936 yılında Fransızların Suriye'ye bağımsızlık vereceklerini açıklamasının[5] ardından Türkiye, Sancak konusunda girişimlerini artırmıştır. Özellikle Fransa ile Suriye arasında varılan antlaşmada özel haklara sahip olan Sancak'ın Suriye'nin kontrolüne verilecek olması Türkiye'yi endişelendirmiştir.[6] Daha sonra konu Milletler Cemiyeti'ne taşınmıştır.[7] Milletler Cemiyeti tarafından Sancak ayrı bir varlık olarak kabul edilmiştir.[8] Sonraki süreçte Hatay Devleti kurulmuştur. Haziran 1939 tarihinde kurulan bu yeni devlet Türkiye'ye katılma kararı almıştır.

---

[1] Ercan Karakoç, "Atatürk'ün Hatay Davası", **Bilig**, S 50, Yaz 2009, s. 99-100., Yusuf Sarınay, "Atatürk'ün Hatay Politikası I (1936-1938)", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XII, S 34, Mart 1996, s. 6-7.

[2] Esin Dayı, "Hatay Devleti ve Hatay'ın Anavatan'a Katılması", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S 19, 2002, s. 6., Adnan Sofuoğlu, "Hatay'ın (Sancak) Bağımsızlığı ve Türkiye'ye Katılımı", **Türk Yurdu**, C 31, S 290, (Yüzüncü Yıl Ssı), Ekim 2011, Ankara, 2011, s. 288-290.

[3] Figen Atabey, "Hatay'ın Anavatan'a Katılma Süreci", **Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi**, C 4, S 7, Temmuz 2015, s. 193.

[4] Melek Fırat-Ömer Kürkçüoğlu, "Sancak (Hatay) Sorunu", **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, C I (1919-1980), Baskın Oran (Edt.), İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s. 280.

[5] Adil Dağıstan-Adnan Sofuoğlu, "Arşiv Belgeleri Işığında Sancak'ın (Hatay) Bağımsızlık Sürecinin İlk Aşaması ve Türkiye", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XXI, S 61, Ankara, 2005, s. 6.

[6] Şerife Yorulmaz, "Fransız Manda Yönetimi Döneminde İskenderun Sancağı (Hatay)'nın Sosyo-Ekonomik ve Siyasal Durumuna İlişkin Bazı Kayıtlar (1918-1939)", **Ankara Üniversitesi Atatürk Yolu Dergisi**, 1998, C 6, S 22, s. 234.

[7] Mehmet Gönlübol, vd., **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2014, s. 130.

[8] Süleyman Hatipoğlu, "Hatay'ın Türkiye'ye Katılması", **Türkler**, C 16, Ankara, 2002, s. 690.

Bu çalışma Hatay'ın anavatana katılma sürecinin ABD basınındaki yansımalarını incelemektedir. Bu açıdan çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Uzun yıllar Monroe Doktrini çerçevesinde hareket eden ABD hükümetleri Avrupa'da yaşanan gelişmelere karışmamışlardır. I. Dünya Savaşı esnasında bu politika bir süreliğine terk edilmiştir. Ancak savaşın sona ermesi ile beraber ABD tekrar infirat politikasına geri dönmüştür. 1930'ların ikinci yarısından itibaren dünya adım adım yeni bir savaşa doğru sürüklenirken ABD infirat politikasını uygulamaya devam etmiştir. Ancak ABD yönetiminin uyguladığı bu politika ABD basınının dünyadaki gelişmelere kayıtsız kaldığı ya da daha az ilgilendiği anlamına gelmemiştir. Nitekim ABD gazeteleri gelişmeleri yakından takip etmişlerdir. Bu anlamda Fransa ile Türkiye arasındaki Hatay meselesinin ABD basınında yansımaları olmuştur. İki taraf arasında yaşanan gelişmeler mercek altına alınmış ve değerlendirmeler yapılmıştır. ABD gazetelerinde Hatay ile ilgili çıkan haberler 1936 yılı sonrası dönemi kapsamaktadır. Fransa'nın Suriye'ye bağımsızlık vereceğini açıkladığı bu tarihten sonra Türkiye, Hatay konusunda girişimlerini artırmıştır. Konu Milletler Cemiyeti'ne taşınmış ve uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Doğal olarak bu tarihten sonra Hatay meselesi ABD gazetelerinde yer almaya başlamıştır. Özellikle Temmuz 1938'de imzalanan ve Türk askerinin Hatay'a girmesini sağlayan antlaşma ABD basınında kendisine yer bulmuştur. Bu antlaşmaya dair önemli değerlendirmeler ABD gazetelerinde yer almıştır. Bunun yanı sıra Türkiye'nin silah zoruyla Hatay'ı ilhak edeceğine dair iddialar ve Avrupa'da artan gerilim nedeniyle Fransa'nın Türkiye ile anlaşmaya mecbur olduğuna dair değerlendirmeler de ABD gazetelerinde tartışılmıştır. Bu açıdan çalışma ABD basınında Hatay meselesi ile ilgili çıkan yazılar üzerinden Hatay'ın anavatana katılma sürecinin tahlilini yapmakta ve bu sürecin ABD basınındaki yansımalarını incelemektedir.

1- Türk-Fransız Askeri Antlaşması'nın (3 Temmuz 1938) ABD Basınındaki Yansımaları

Hatay sorununda yaşanan önemli gelişmelerin ABD basınında yansımaları olmuştur. ABD basınına göre Fransızların 1936 yılında Suriye'ye bağımsızlığını vereceğini açıklamasının ardından Türkiye hızlı bir şeklide hareket ederek "muhteşem" bir limana sahip olan, aynı zamanda stratejik, ekonomik ve askeri açıdan önemli bir noktada bulunan ve büyük ölçüde Türk nüfusunun yaşadığı Hatay'ın Suriye'nin eline geçmesini önlemeye çalışmıştır.[9] Bu tarihten sonra Türkiye, Hatay'la daha yakından ilgilenmeye başlamış ve bu konu Türk-Fransız ilişkilerinin merkezine oturmuştur. ABD basını tarafından Hatay sorununun bu boyutu üzerinde durulmuştur. Atatürk, TBMM açılış konuşmalarında Hatay konusunu gündeme getirmiştir.[10] ABD gazetelerinde Atatürk'ün 1 Kasım 1937 tarihinde Meclis'in açılış töreninde yapmış olduğu konuşmaya atıf yapılmıştır. Atatürk bu konuşmasında Hatay'daki durumun iyi bir yönde gitmesinin Türk-Fransız ilişkilerinin gelişmesinde önemli bir rolü olduğuna dikkat çekmiştir.[11]

29 Mayıs 1937 tarihinde Türkiye ile Fransa arasında Cenevre'de yapılan antlaşma[12] sonucu Sancak'ta ayrı bir anayasanın uygulanması kabul edilerek Sancak "ayrı bir varlık" olarak tescil edilmiştir.[13] Ancak anayasanın uygulanmasında bazı sıkıntılar ortaya çıkmıştır.[14] Ayrıca

---

[9] Robert Gale Woolbert, "Many Fires Smolder in Near East", **The New York Times**, 10 July 1938, s. 4E.

[10] Mithat Aydın-Cengiz Akseki, "Türk Ulusal Basınına Göre 1938'de Hatay ve Atatürk'ün Ölümünün Hatay'daki Yansıması", **Belgi**, S 15, Kış 2018/I, s. 656-657.

[11] "Policies For Turkey Outlined By Ataturk", **The New York Times**, 2 November 1937, s. 22.

[12] Mehmet Tekin, **Hatay: İşgal yılları ve bağımsız Hatay Devleti Kronolojisi (1918-1939)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2010, s. 300.

[13] Coşkun Topal, "Hatay (Sancak) Sorunu ve İkinci Dünya Savaşı Öncesi Süreçte Arap Kamuoyundaki Etkileri", **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C 11 S 2, Aralık 2009, s. 4.

[14] Ömer Erden, **Fransa-Suriye Kıskacında Hatay (1937-1939)**, Serüven Yayınevi, İstanbul, 2015, s. 34.

Hatay'da Türkler üzerinde Fransa-Suriye baskısı artmaya başlamıştır.[15] Bu durum da Türkiye ile Fransa'yı karşı karşıya getirmiştir.[16] Avrupa'da savaş tehlikesinin her geçen gün artması nedeniyle Türkiye ile arasını bozmak istemeyen Fransa,[17] Ankara ile görüşmelere başlamıştır. Fransızlar Hatay'daki durumu hassas olarak görmüşlerdir. Buna göre Türkiye, Fransa'nın Hatay'ı bırakması karşılığında İngiliz ve Fransız gemilerinin olası bir savaş durumunda Çanakkale boğazını kullanarak Karadeniz'e girmelerine izin verecektir. ABD basınına göre bu durum Hitler'e karşı oluşturulmaya çalışılan kampta İngiltere ve Fransa'ya Romanya'yı yanlarına çekmek için avantaj sağlayacaktır. Çünkü Karadeniz vasıtasıyla Romanya'ya yardım yapılabilecektir.[18] Bu gelişmeler çerçevesinde 3 Temmuz 1938 tarihinde Türk-Fransız Askeri Antlaşması imzalanmış[19] ve Hatay'ın toprak bütünlüğünün korunması kapsamında 2500 kişilik bir Türk kuvveti Hatay'a girmiştir.[20]

ABD'nin Ankara Büyükelçisi John Van Antwerp MacMurray da 12 Temmuz tarihinde Washington'a gönderdiği telgrafta bu antlaşma üzerine birtakım değerlendirmelerde bulunmuştur. MacMurray ilk olarak Fransız Dışişleri Bakanının Türkiye ile Fransa arasında varılan antlaşmayla Hatay sorununun "tasfiye edildiği" sözlerine atıf yaparak bu antlaşmanın hem Türk hem de Fransız tarafında memnuniyet

---

[15] Volkan Payaslı, "Halkevlerinin Hatay'daki Faaliyetleri ve Hatay'ın Türkiye ye Katılımı Sürecindeki Rolü Üzerine Bir Değerlendirme (1937-1939)", **History Studies**, C 3 S 1, 2011, s. 222.

[16] Bülent Şener, "Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasında Çok Yönlü Bir İnce Diplomasi Uygulaması: Siyasal, Hukuksal Ve Askerî Boyutlarıyla Hatay'ın Türkiye'ye Katılması Süreci (1921-1939)", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XXXIV, S 97, Bahar 2018, s. 163.

[17] Yusuf Sarınay, "Atatürk'ün Hatay Politikası II (1938-1939)", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XII, S 35, Temmuz 1996, s. 407.

[18] "France on Guard in Alexandretta", **The New York Times**, 5 April 1939, s. 7.

[19] Utkan Kocatürk, **Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi (1918-1938)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2002, s. 622.

[20] Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2015, s. 315.

uyandırdığına dikkat çekmiştir.[21] MacMurray, Hatay'da bulundurulacak kuvvetler konusunda Türk ve Fransız tarafının ilk başta anlaşmazlık yaşadığını belirtmiştir. Buna göre ilk etapta Fransa iki tarafın da Hatay'da 750 kişilik bir kuvvet bulundurmasını yeterli görürken Türkiye 4000 rakamında ısrarcı olmuştur. Taraflar daha sonra 2500'er kişilik kuvvetlerin Hatay'a girmesini kabul etmişlerdir.[22] MacMurray beklenildiği gibi, yapılan antlaşmanın Türk basınında büyük bir coşkuyla karşılandığını ve Türk devletinin Fransa'ya galip geldiğine işaret edildiğini belirtmiştir. Ayrıca Türk basınında bu antlaşmanın genel olarak dünya barışına ve özellikle de Akdeniz'deki güvenliğe yapacağı katkıların öne çıkartıldığını söylemiştir.[23]

ABD Büyükelçiliği'nin yanı sıra ABD basını da Türk askerlerinin Hatay'a girmesi konusunu yakından takip etmiştir. 3 Temmuz'daki antlaşmadan hemen önce yapılan yorumlarda Türkiye'nin Hatay'a asker sokacak olması olumsuz bir durum olarak karşılanmıştır. Uluslararası ilişkiler üzerine yazılar kaleme alan ve "Augur" takma adını kullanan Vladimir Poliakoff'un makaleleri Amerikan The New York Times gazetesinde yer almıştır. Augur yazılarında Türkiye'nin Hatay politikası üzerine değerlendirmelerde bulunmuştur. Buna göre savaş atmosferine girilmesi nedeniyle Avrupalı devletler diğer bölgelerdeki gelişmelerle yeterince ilgilenememektedir. Bu durum da Doğu Akdeniz bölgesinde güç dengesini değiştirecek olayları ortaya çıkarmaktadır.[24] Augur, Türk askerinin Fransızların rızası dahilinde Hatay'a girecek olmasını da bu çerçevede değerlendirmiş ve endişe ile karşılanacak bir olay olarak lanse etmiştir. Türkiye'nin Hatay'ı, tüm bölgeyi kontrol edebilecek stratejik öneminden dolayı istediğini savunmuştur. Augur yazısında, Hatay'da Türk egemenliğine karşıt bir duruş sergilemiş ve Hatay konusunda Arap devletlerini eleştirmiştir. Buna göre

[21] **Foreign Relations of the United States (FRUS)**, Diplomatic Papers, 1938, The British Commonwealth, Europe, Near East, and Africa, Volume II, "The Ambassador in Turkey (MacMurray) to the Secretary of State", document no: 851, 13 July 1938.
[22] **FRUS,** a.g.b. (adı geçen belge).
[23] **FRUS,** a.g.b.
[24] Augur, "British Worried by Turkish Coup Placing Troops in Alexandretta", **The New York Times**, 30 June 1938, s. 1, 11.

Arapların aralarında birliktelik olmaması Türkiye'yi onlar için zorlu bir rakip haline getirmektedir. "Atatürk'ün askeri kıtaları"nın Hatay'a girmesinin etkisi Şam, Bağdat hatta Kudüs ve Mekke'de hissedilecektir.[25] Augur'un değerlendirmesine göre güçlü bir yabancı kuvvet olarak Türkiye'nin Hatay'ı ele geçirmesinin Doğu Akdeniz'deki güç dengesini bozma potansiyeli vardır. Türkiye lehine değişecek güç dengesi Arap dünyasında Fransa ve İngiltere'nin prestijini olumsuz etkileyecektir. Temmuz 1938'deki antlaşmayla Türkiye büyük tavizler vermeden Hatay'da etkinliğini artırarak başarı elde etmiştir. Türkiye bu aşamadan sonra durmayıp daha fazlasını isteyecektir. Augur yorumunda hâlihazırda Hatay'ın Türk ve Fransızlar tarafından kontrol edilmesine rağmen Fransızların Hatay'dan ayrılacağını buna karşılık Türklerin burada kalacağını söylemiştir. Augur, Hatay'ı elde eden Türklerin bir gün Musul petrol bölgelerini gündeme getirebileceğini bu durum karşısında Avrupa diplomasinin ne yapacağını sorgulamıştır.[26]

Yine ABD gazetelerinde yapılan yorumlarda Fransızların bir Türk alayının Hatay'a girmesini kabul etmesi, Fransızların Türkleri kızdırmak yerine Arapları kızdırmayı tercih ettiği şeklinde ifade edilmiştir.[27] Türkiye'nin Hatay'a yönelik politikasının Arap milliyetçilerini endişelendirdiğine dikkat çekilmiştir. Buna göre Arap milliyetçiler Türkiye'nin Hatay'ı ele geçirmesinin açık veya gizli şekilde güneye yönelik yayılmacı bir politikanın başlangıcı olup olmadığını sorgulamaya başlamışlardır.[28] Atatürk'ün yayılmacılık ile ilgili iddiaları reddetmesine rağmen Fransa ve İngiltere'nin Arap ülkelerinden yavaş yavaş çekilmeye başlamasıyla ortaya çıkan siyasi boşluğun Türkiye'yi bu bölgeye çekip çekmeyeceği, ABD basınında çıkan yazılarda sorgulanmıştır. Bu anlamda Türkiye'nin bölgede etkinliğini artırmasının Arapları iki önemli hedefi gerçekleştirmeye teşvik edebileceği belirtilmiştir. Bunlardan ilki yeni bağımsızlığını kazanan Arap devletlerinde dürüst

[25] Augur, a.g.m., 30 June 1938, s. 1, 11.
[26] Augur, a.g.m., 30 June 1938, s. 1, 11.
[27] Robert Gale Woolbert, "Many Fires Smolder in Near East", **The New York Times**, 10 July 1938, s. 4E.
[28] Woolbert, "Many Fires", s. 4E.

yöneticilerin iş başına gelmesidir. İkincisi ise Arap ülkeler arasında siyasi birliğin artırılmasıdır.[29]

ABD basınında Türk askerlerinin Hatay'a girişinin bölgede yaşayan Türkler tarafından sevinç içinde karşılandığı ve askerlerin şehre girişi esnasında yüzlerce koyunun kesildiği bilgisi yer almıştır. Hatay'daki Arapların ise hayal kırıklığı içinde olduğuna değinilmiştir. Hatay'a giren askerlerin yorgun olduğu ve iyi bir şekilde giyinmediğine de dikkat çekilmiştir. Ayrıca askerlerin silahlarının paslı olduğu ve top arabalarının da iyi bir durumda bulunmadığına işaret edilmiştir.[30]

2- Türkiye'nin Hatay'ı İlhak Etmek için Askeri Girişimde Bulunacağı İddiaları ve ABD Basını

2 Eylül 1938'de Hatay parlamentosu, Fransa ile Türkiye arasında haziran ayında yapılan antlaşma gereğince Hatay Devleti'nin kurulduğunu ilan etmiştir.[31] Hatay Devleti'nin kuruluş ilanı ABD basınında yer almıştır.[32] ABD basını Hatay'la ilgili gelişmeleri aktarırken Fransa basınında Hatay'ın durumu ile ilgili yazılan yazılara da yer vermiştir. 5 Nisan 1939 tarihinde Hatay parlamentosunun Türkiye ile birleşmek için oylama yapacağına dair haberler çıkması üzerine Fransız yazar Jérôme Tharaud'un Hatay'ın Türklerin eline geçmesinin tüm Suriye'nin Fransa için "onursuz" bir şekilde kaybı anlamına geleceğini savunduğu görüşü ABD basınında yer almıştır.[33]

ABD gazetelerinde gündeme gelen bir başka husus Türkiye'nin Hatay'ı mümkün olan en kısa sürede ilhak etmek istediği ve bu ne-

---

[29] Woolbert, "Many Fires", s. 4E.
[30] B. Noon, "Turkish Troops Received with Joy in No. Syria", **Chicago Daily Tribune,** 31 July 1938, s. 11.
[31] Olcay Özkaya Duman, "Misak-ı Milliye Giden Yolda Hatay'da Bir Kalem Evinden Kurtuluş Yılları "Hatay Gazetesi Ve Faaliyetleri", **Yeni Türkiye Dergisi**, Misak-ı Milli Özel Ssı, Yıl: 23, S 93, Ocak-Şubat 2017, s. 1120.
[32] "Sanjak is Hatay Republic", **The New York Times**, 4 September 1938, s. 13.
[33] "Italy Believed ready for Action on Albania", **The New York Times**, 4 April 1939, s. 4.

denle de Hatay'a askerlerini sevk edeceği iddiasıdır. Bu iddialar karşısında Fransa'nın Hatay limanına bir kruvazör göndereceğini ve Doğu Akdeniz'deki askeri kuvvetlerini takviye edeceğini açıklaması ABD basını tarafından Fransa'nın herhangi bir Türk askeri girişimine karşı önlem aldığı şeklinde yorumlanmıştır.[34] Bunun üzerine Türkiye'nin Paris Büyükelçisi Suat Davaz yaptığı açıklamada Türkiye'nin askeri güç kullanarak Hatay'ı ele geçirme niyetinin olmadığını söylemiştir. Yine Fransa Dışişleri Bakanı Georges Bonnet ile görüşmesinde bu iddiaların temelsiz olduğunu ifade etmiştir. Ankara'da Dışişleri Bakanlığı'nca da Türkiye'nin Hatay'ı kuvvet kullanarak işgal edeceği söylentileri yalanlanmıştır.[35]

Gazeteci Ahmet Emin Yalman, The New York Times gazetesi editörüne bu iddialar ile ilgili bir yazı göndermiştir. Yalman'ın bu yazısı 13 Nisan 1939 tarihinde The New York Times'da yayınlanmıştır. Yalman yazısında Türkiye'nin hiçbir şekilde kuvvet kullanarak Hatay'ı işgal etme planının olmadığını belirtmiştir. Türkiye'nin dünyada barışın sağlanması için herhangi bir karşılık beklemediğini ifade etmiştir. Ayrıca Türkiye'nin, barış ve güvenlik kavramlarının değerinin hiçbir şeyle ölçülemeyeceğini bilen bir ülke olduğunu söylemiştir. Türkiye'nin hâlihazırda *de facto* olarak Hatay'a hâkim olduğunu belirten Yalman bu durumun resmi olarak tanınmasının taraflar arasında uzlaşma ile olacağının altını çizmiştir.[36] Yalman böylece Türkiye'nin Hatay konusunda tek taraflı oldubitti yapmayacağını belirtmiştir. Yalman'ın ABD basınında çıkan bu yazısı Türkiye'nin Hatay konusundaki tutumunun Amerikan halkına bildirilmesi açısından önemli olmuştur.

3- Fransa'nın Hatay Konusunda Türkiye ile Uzlaşma İsteği

Almanya ve İtalya'nın her geçen gün saldırgan politikalarını artırmaları İngiltere ve Fransa'yı harekete geçirmiştir. Bu çerçevede An-

[34] "France on Guard in Alexandretta", **The New York Times**, 5 April 1939, s. 7.
[35] **The New York Times**, 5 April 1939, s. 7.
[36] "Turkey's Will for Peace", **The New York Times**, 13 April 1939, s. 21.

kara'da 12 Mayıs 1939'da Türk-İngiliz Ortak Deklarasyonu imzalanmıştır.[37] Olası bir savaşın Akdeniz'e yayılması halinde iki taraf da karşılıklı yardım ve işbirliği içinde bulunacaklardır. ABD gazetelerinde, imzalanan bu Türk-İngiliz Ortak Deklarasyonu'ndan bahsedilmiş ve Fransa ile Türkiye arasında bu şekilde bir deklarasyon yapılmasının Hatay'ın durumunda yaşanan belirsizlik nedeniyle ertelendiği ifade edilmiştir.[38]

ABD basını Hatay meselesini İngiltere, Fransa ve Sovyet Rusya arasında o tarihlerde yürütülen ittifak görüşmeleri üzerinden de değerlendirmiştir. Buna göre Sovyet Rusya ile yapılan ittifak görüşmeleri neredeyse tamamlanmak üzeredir ve Sovyet Rusya ile yapılacak anlaşmanın ardından Türkiye ile Fransa'nın anlaşacağı iddia edilmiştir. Ancak Türkiye ile anlaşma için Fransa'nın bir bedel ödemesi gerekmektedir. ABD basınında Fransa için kolay bir karar olmasa da Hatay'ın Türkiye'ye bırakılmasından başka alternatifin bulunmadığına işaret edilmiştir.[39]

Fransa Dışişleri Bakanı Georges Bonnet İngiltere, Fransa ve Sovyetler Birliği arasında yapılan müzakereler hakkında bilgilendirme yaptığı toplantıda Türkiye ile gerçekleştirilen görüşmelerden de bahsetmiştir. İki taraf arasındaki görüşmelerin kısa zamanda sonuçlanıp İngiltere ile Türkiye arasında imzalanan antlaşmanın Fransa ve Türkiye arasında da imzalanmasını umduklarını dile getirmiştir. Kritik olan Hatay konusu ile ilgili görüşmeleri Fransa'nın Türkiye Büyükelçisi René Massigli yürütmektedir. ABD basınında yer alan değerlendirmelerde, herhangi bir şekilde kamuoyuna duyuru yapılmasa da Fransa ile uzlaşması karşılığında Hatay'ın Türkiye'ye verileceğinin anlaşıldığına değinilmiştir. Hatay sorununun çözülmesiyle birlikte iki

[37] Figen Atabey, "İkinci Dünya Harbi Öncesi Türk-İngiliz Fransız Ortak Deklarasyonu" **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C 7, S 31, 2014, s. 299.
[38] "Hatay Demand an Obstacle", **The New York Times**, 13 May 1939, s. 2.
[39] "Paris Sees Accord with Russia Close", **The New York Times**, 25 May 1939, s. 4.

ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesine engel olan büyük bir müşkülün ortadan kalkacağı belirtilmiştir.[40]

Nitekim Fransız Dışişleri Bakanlığı'ndan 15 Mayıs 1939'da yapılan açıklamada Türkiye ile bir yardım antlaşması yapmak için Hatay'da Türkiye'nin egemenliğinin tanınacağı belirtilmiştir.[41] Yapılacak antlaşmanın İngilizlerle yapılan antlaşma ile aynı olacağı ve bu antlaşmayla Çanakkale Boğazı'nın İngiliz ve Fransız kuvvetlerine açık tutulacağı ifade edilmiştir. Türkiye'nin Hatay'dan sonra Suriye'nin kalan topraklarına yönelik talepte bulunmayacağı ve tam bağımsızlığını ilan etmesinin ardından da bu bağımsızlığına saygı göstereceği açıklanmıştır.[42] Ayrıca Türkiye'nin herhangi bir saldırı karşısında Suriye'yi savunacağı belirtilmiştir. Böylece Fransa'nın ikmal malzemelerini sağlamada zorlandığı binlerce askeri Suriye'de tutması gerekmeyecektir. ABD basınında Türk hükümetinin Suriye'yi herhangi bir tehdit karşısında savunmak için 200 bin askeri göndermeye hazır olduğu belirtilmiştir.[43] Fransız yetkililer Türkiye ile yapmış oldukları yardımlaşma antlaşmasının Doğu Akdeniz'deki statükoyu değiştirmeye yönelik herhangi bir saldırgan tutuma karşı caydırıcı olacağını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra Türkiye ile dostluğun Fransa ve İngiltere'ye savaş zamanında avantaj sağlayacağı ifade edilmiştir. Sovyet Rusya'nın da İngiltere ve Fransa ile antlaşmaya varmasının ardından Karadeniz'de avantajın tamamen kendilerine geçeceğini belirtmişlerdir.[44]

ABD basınında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün CHP'nin 5. Büyük Kurultay'ında yapmış olduğu konuşmaya atıf yapılmıştır. İnönü bu konuşmasında Fransa ile Türkiye'nin menfaatlerinin ortak olduğuna değinmiştir. Hatay sorunun çözülmesinin ardından Fransa ile Türkiye arasındaki yakınlığı kimsenin bozamayacağından bahsetmiştir. Türkiye ile Fransa arasında karşılıklı yardım antlaşmasına yönelik

---

[40] "Cabinet in France Backs Soviet Pact", **The New York Times**, 28 May 1939, s. 14.
[41] "French Cede Alexandretta, Turks Promise To Close Dardanelles to Axis Ships in War", **The Washington Post**, 16 May 1939, s. 5.
[42] "French Cede Alexandretta", **The Washington Post**, 16 May 1939, s. 5.
[43] "French Cede Alexandretta", **The Washington Post**, 16 May 1939, s. 5.
[44] **The Washington Post**, 16 May 1939, s. 5.

görüşmelerin yapıldığı günlerde İnönü'nün bu açıklaması ABD basını tarafından anlamlı bulunmuştur.[45] Başbakan Refik Saydam, Hatay konusunda Fransa ve Türkiye arasındaki görüşmelerin olumlu bir şekilde sonuçlandırıldığını ve Hatay'ın yakında Türkiye Cumhuriyeti'nin bir parçası olacağını söylemiştir.[46]

Fransa'nın Hatay'ı Türkiye'ye bırakmayı kabul ettiğine dair haberlerin gelmesi üzerine Şam'da protestolar meydana gelmiştir.[47] 6 Nisan tarihinde Şam'da kurulan ve Fransa ile Suriyeli milliyetçiler arasındaki farklı yaklaşımlarda bir orta yol bulması beklenen hükümet 15 Mayıs'ta istifa etmiştir. Yapılan açıklamada hükümetin politikalarıyla Fransa'nın politikalarının uyuşmadığı söylenmiştir.[48] ABD basını, hükümetin bu istifasında Fransa'nın Hitler karşıtı kampa katılması karşılığında Hatay'ı Türkiye'ye bırakma planının etkili olduğunu belirtmiştir.[49] Fransa, Suriye'deki bu tepkileri yatıştırmaya çalışmıştır. ABD gazetelerinde Fransa Başbakanı Édouard Daladier'ın Fransız bayrağının dalgalandığı bir toprağın hiçbir şekilde terk edilmeyeceği sözünü sıklıkla dile getirdiğine dikkat çekilmiştir. Bu açıdan Hatay'ın Türkiye'ye verilmesi konusunda Fransız hükümetinin karar almasının zor olacağından bahsedilmiştir. Böyle bir karar alındığında protestolar olabileceği vurgulanmıştır.[50] Bununla birlikte ABD basını Hitler'in saldırgan politikası göz önüne alındığında Türkiye'nin Hitler karşıtı kampa çekilmesi için Hatay'ın gözden çıkarılmaya değer olduğunun altını çizmiştir.[51]

---

[45] "President of Turkey Acclaims French Tie", **The New York Times**, 30 May 1939, s. 6.
[46] "Result of Visit Please Turks", **The New York Times**, 15 June 1939, s. 8.
[47] Herbert L. Matthews, "Secret Paris Pact With Syria Bared", **The New York Times**, 31 May 1939, s. 11.
[48] "Syrian Cabinet Quits", **The Washington Post**, 16 May 1939, s. 5.
[49] "Syrian Cabinet Resigns", **The New York Times**, 16 May 1939, s. 7.
[50] "French Face Issue of Hatay Republic", **The New York Times**, 20 May 1939, s. 4.
[51] **The New York Times**, 20 May 1939, s. 4.

4- 23 Haziran 1939'da Türkiye ile Fransa Arasında Yapılan Antlaşma ve ABD Basını

ABD basını 23 Haziran Cuma günü Türkiye ile Fransa arasında antlaşma imzalanacağını duyurmuştur.[52] Yine ABD gazetelerinde yer alan haberde antlaşma şartlarının yayınlanmasının geciktirileceği vurgulanmıştır. Bunun nedeni Fransa'nın Hatay'ın Türkiye'ye verilmesinden dolayı Suriye'de meydana gelebilecek muhtemel tepkilerin yatışmasını beklemek istemesinden kaynaklanmıştır. Fransa ile Türkiye arasında yapılacak olan antlaşmanın iki bölüme ayrılacağı, ilk antlaşmanın Paris'te imzalanacağı ve 12 Mayıs'ta imzalanan Türk-İngiliz deklarasyonu ile aynı şartları içereceği belirtilmiştir.[53] Antlaşmanın ikinci ayağı ise Ankara'da imzalanacak ve Hatay, Türkiye'ye verilecektir. Fransa, Suriyelilerin tepkilerini gidermek için Suriye hükümetine toprak bütünlüğü güvencesi verecektir. Buna göre Suriye tam bağımsızlığını elde edene kadar Suriye topraklarına dair herhangi bir ülke hak iddiası dile getirirse karşısında Fransa'yı bulacaktır. Fransa vermiş olduğu bu garanti ile Suriyeli milliyetçileri yatıştırmayı hedeflerken aynı zamanda İtalya'nın Akdeniz'deki faaliyetlerine karşı Türkiye'ye de güvence vermiş olacağı ABD basınında yer almıştır.[54]

Görüşmelerin ardından 23 Haziran 1939 tarihinde Türkiye ile İngiltere arasında yapılan antlaşmanın bir benzeri Türkiye'nin Paris Büyükelçisi Suat Davaz ve Fransa Dışişleri Bakanı Georges Bonnet arasında Fransa Dışişleri Bakanlığı'nda imzalanmıştır.[55] Aynı zamanda Ankara'da Dışişleri Bakanı Şükrü Saracoğlu ve Fransa'nın Ankara Büyükelçisi René Massigli arasında da Hatay'ın Türkiye'ye bırakıldığına dair antlaşma imzalanmıştır.[56] ABD basınına göre bu antlaşmayla beraber İngiltere ve Fransa bölgeye yapılacak saldırılarda Türkiye'nin

---

[52] "France Gives Up a Republic for Pact with Turks", **Chicago Daily Tribune**, 22 June 1939, s. 7.
[53] "French Hopes Bolstered", **The New York Times**, 23 June 1939, s. 13.
[54] **The New York Times,** 23 June 1939, s. 13.
[55] İsmail Soysal, "1939 Türk-İngiliz-Fransız İttifakı", **Belleten**, C XLVI, S 182,Yıl: 1982 Nisan, s. 397.
[56] "Turkey Signs with France", **Los Angeles Times**, 24 June 1939, s. 3.

önleyici rol oynayacağı konusunda emin olmuşlardır. ABD basınında I. Dünya Savaşı'nda olduğu gibi Türklerin Almanların yanında olmayacağı tam aksine Alman ilerleyişine karşı bariyer olacağı belirtilmiştir. Antlaşma imzalanırken her iki ülke temsilcileri de "fetih" zamanlarının geride kaldığının altını çizmişlerdir.[57]

23 Haziran 1939 tarihinde Fransa ile Türkiye arasında Hatay'ın Türkiye'ye bırakılmasını öngören antlaşmanın imzalanmasının ardından Ankara'daki ABD Büyükelçiliği'nden Washington'a bir bilgilendirme notu gönderilmiştir. Büyükelçilik tarafından yapılan değerlendirmede Fransız yetkililerin, Hatay'a ilişkin antlaşma şartlarından oldukça memnun göründüklerine değinilmiştir. ABD'nin Ankara Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Kelley yapmış olduğu yorumda antlaşmanın geniş kapsamlı olduğuna ve Hatay'ın Türkiye'ye transferine dair tüm sorunları ortadan kaldırdığına dikkat çekmiş ve antlaşmayı tatmin edici bulduğunu belirtmiştir.[58] Uyuşmazlık konusu olan Ermeni köylerinin Suriye sınırlarında tutularak çözüme bağlanması bunlardan biridir. Türkiye'nin Fransız hükümetine toplu para ödemesi yaparak tazminat hakkı bulunan kişilere paralarının Fransız hükümeti vasıtasıyla ödenecek olması da olumlu bir gelişme olarak karşılanmıştır. Bu çözüm yönteminin sonradan tazminat ödemeleri ile ilgili iki ülke arasında ortaya çıkabilecek muhtemel anlaşmazlıkları önleyeceği belirtilmiştir.[59] Nitekim daha sonra Türkiye, Fransa'ya 7 Milyon Fransız Frangı ödeme yapacaktır.[60]

Antlaşmanın imza töreninde hem Bonnet hem de Davaz, Türkiye ile Fransa arasında yapılan antlaşmanın hiçbir devlete karşı yapılmadığını söylemişlerdir.[61] Sadece Balkanlarda ve Yakın Doğu'da barış ve güvenin korunmasına yönelik bir adım atıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca

---

[57] "Mutual Aid is Agreed On", **The New York Times**, 24 June 1939, s. 4.
[58] **FRUS,** 1939, The Far East; The Near East and Africa, Volume IV, "The Chargé in Turkey (Kelley) to the Secretary of State", document no: 899, 23 June 1939.
[59] **FRUS,** a.g.b.
[60] Adem Kara, "Hatay'ın Anavatana Katılması Hakkında Yeni Bir Belge", **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.** C 10, S 2, 2017, s. 129.
[61] "Turkey Signs with france", **Los Angeles Times**, 24 June 1939, s. 3.

Akdeniz'de herhangi bir çatışma durumunda iki ülkenin birbirlerine yardım edecekleri belirtilmiştir. ABD basını iki taraf arasında yapılan müzakerelerde Fransa'nın Hatay'dan sonra yeniden Suriye'den toprak talep etmeyeceğini Türkiye'den garanti etmesini istediğinin altını çizmiştir. Ayrıca Türkiye'nin Suriye'nin iç işlerine müdahale anlamına gelecek her türlü politikadan uzak durmasının da Fransa'nın talepleri arasında olduğuna değinilmiştir.[62]

Hatay'ın Türkiye'nin sınırları içine dahil olmasıyla beraber burada yaşayan azınlıkların herhangi bir ülkenin korumasını talep edemeyeceğine ABD basını tarafından dikkat çekilmiştir. Bu nedenle yapılan antlaşmada Hatay'ın Türkiye'ye katılmasından sonra Türk vatandaşlığına geçmek istemeyen kişilerin 6 ay içinde Suriye veya Lübnan vatandaşlığı için başvurabileceği belirtilmiştir. Ayrıca 18 ay içinde isteyen kişilerin tüm eşyalarını yanlarına alarak ülkeyi terk edebileceklerinin altı çizilmiştir. Hatay'daki mülklerinin satışından elde edilen para kendilerine transfer edilecektir. Yine aynı şekilde Fransız mülkleri için de ödeme yapılacaktır.[63]

ABD basınında çıkan yazılarda Avrupa'nın savaş iklimine girmesinden dolayı "büyük güçlerin" zor durumda kaldığı ve "küçük güçlerin" de bu durumdan faydalanmakta olduğu ileri sürülmüştür. Fransa'nın Hatay'ı Türkiye'ye bırakmak zorunda kalması da bu çerçevede değerlendirilmiştir. İlk olarak İngiltere ile Türkiye arasında 12 Mayıs'ta yapılan antlaşmaya atıf yapılarak bu antlaşmanın hızlı bir şekilde gerçekleştiği ancak Fransa ile yapılacak bir antlaşma için Türkiye'nin Hatay'ı şart koşmasından dolayı Türkiye ile Fransa antlaşmasının zaman aldığı belirtilmiştir.[64] ABD basınında yapılan değerlendirmelerde Fransızların Hatay'ı Türkiye'ye bırakmada zorlanması toprak parçası ile alakalı olmaktan çok ticari ve diğer başka nedenlerden kay-

[62] "Mutual Aid is Agreed On", **The New York Times**, 24 June 1939, s. 4.
[63] **The New York Times**, 24 June 1939, s. 4.
[64] Anne O'hare McCormick, "Delay in British-Russian Pact", **The New York Times**, 24 June 1939, s. 10.

naklandığını değinilmiştir. Bu anlamda Hatay'da bulunan ve çoğunluğunu Ermenilerin oluşturduğu Hristiyan azınlıkların Türk yönetimi altına girecek olmasının Fransızları düşündürdüğüne vurgu yapılmıştır. Ayrıca ABD basınında Fransa'nın Türkiye ile antlaşma karşılığında Hatay'ı vermesinin birtakım olumsuz sonuçlar doğurabileceğine dikkat çekilmiştir. Bu çerçevede Sovyet Rusya'nın İngiltere ve Fransa ile yapmakta olduğu ittifak pazarlığında Türkiye'yi örnek alabileceğinin ve istekleri tamamen karşılanana kadar bu iki ülkeyle herhangi bir antlaşmaya yanaşmayabileceğinin altı çizilmiştir.[65]

5- Hatay'ın Türkiye'ye Bırakılmasına Yönelik Tepkilerin ABD Basınındaki Yansımaları

Türk-Fransız antlaşması ile ilgili Başbakan Refik Saydam yapmış olduğu konuşmada Almanya ve İtalya'dan gelebilecek tepkilere karşı bu antlaşmanın herhangi bir ülkeye yönelik olmadığını tekrar vurgulamıştır.[66] Ancak İtalya'da Hatay'ın Türkiye'ye verilmesine yönelik tepki sesleri yükselmiştir. Fransa kendisine ait olmayan bir toprak parçasını vermekle suçlanmıştır. ABD basını bu konuyu gündemine almıştır. İtalya'nın daha önce Milletler Cemiyeti'nden çekilmiş olması nedeniyle Milletler Cemiyeti üzerinden resmi bir protesto yapamadığı ancak İtalyan gazetelerinin bu konuda Fransa karşıtı yayınlara hız verdiği belirtilmiştir. ABD basınında yapılan değerlendirmede Fransa'nın 400 İtalyan aileyi Fas'tan çıkarma kararı alması sebebiyle İtalyanların Fransızlara kızgın olduğu ve bu nedenle Hatay konusunda sert tepki verdikleri ifade edilmiştir.[67]

İtalya, Hatay meselesinde Türkiye karşıtı bir tutum almıştır.[68] İtalyan hükümeti 13 Temmuz'da Hatay'ın Türkiye'ye bırakılması nedeniyle Fransa'yı protesto etmiştir. ABD basınında çıkan bir yazıda İtalyanların bu antlaşma ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Buna göre

---

[65] McCormick, a.g.m., 24 June 1939, s. 10.
[66] "Turkish Primer Cheered", **The New York Times**, 24 June 1939, s. 4.
[67] "Italy Sees Violation of Rights", **The New York Times**, 24 June 1939, s. 4.
[68] Hamit Pehlivanlı, "Atatürk Dönemi Milli Emniyet Hizmetleri Teşkilâtı İstihbarat Raporlarında Hatay Meselesi", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XIV, S 40, Mart 1998, s. 191.

1920'de San Remo Konferansı'nda Suriye'nin Fransa mandası altına verildiği ancak bunun Suriye'nin Fransa topraklarının bir parçası olduğu anlamına gelmediği dolayısıyla da Hatay'ın Türkiye'ye verilmesinin doğru bir karar olmadığı İtalya tarafından savunulmuştur. Ayrıca bu adımın tüm manda sistemine karşı atılmış olumsuz bir adım olduğu iddia edilmiştir.[69] ABD basını İtalya'nın bu olumsuz tutumuna karşı Fransa'nın tavrını yakından takip etmiştir.[70] Buna göre Fransa'da İtalyan protestosu için yapılan yorumlarda İtalya'nın sanki Milletler Cemiyeti'nin bir üyesiymiş gibi hareket ettiğine dikkat çekilmiştir. İtalya'nın Hatay'ın Türkiye'ye verilmesini San Remo Konferansı'nda varılan antlaşmanın ihlali olarak göstermeye çalıştığı ancak İtalya'nın Etiyopya ve Arnavutluk'a saldırarak Milletler Cemiyeti sözleşmesini yok sayan bir ülke olduğu bu nedenle de Fransa'yı eleştirmeye hakkı olmadığı ifade edilmiştir.[71]

ABD basınına göre Türkiye'nin Fransa ile yapmış olduğu antlaşmanın ardından İtalya hükümeti tarafından bu antlaşmaya yönelik şiddetli saldırılar yapması, İtalya'nın Türkiye'nin gücünü hafife almadığını göstermiştir.[72] Karadeniz'le Akdeniz arasında köprü olan Türkiye'nin stratejik öneminden bahsedilmiştir. Eğer Türkiye, İngiltere ve Fransa ile antlaşma imzalamayıp Mihver'e daha yakın dursaydı ya da Avrupa'daki gergin ortamda tarafsız olmayı seçseydi, bu İngiltere ve Fransa ciddi bir handikapa yol açacaktı. ABD basınında yapılan değerlendirmeye göre Türkiye ile yapılan ittifakla beraber Avrupa demokrasisi biraz nefes alabilmiştir. Çünkü güneydoğu kanadı tamamen koruma altına alınmıştır. İtalya'nın On İki Ada'yı silahlandırdığı göz önüne alındığında Türkiye'nin İngiltere ve Fransa'nın yanında yer alması Süveyş Kanalı'na yönelik tehdidi bir nebze de olsa azalttığına değinilmiştir.[73]

---

[69] Herbert L. Matthews, "Italians Protest Cession of Hatay", **The New York Times**, 14 July 1939, s. 7.
[70] "Turkey Signs with france", **Los Angeles Times**, 24 June 1939, s. 3.
[71] "France Not Likely Act", **The New York Times**, 14 July 1939, s. 7.
[72] Barnet Nover, "The Pact of Ankara", **The Washington Post**, 24 May 1939, s. 9.
[73] Nover, a.g.m., 24 May 1939, s. 9.

Cenevre'deki Milletler Cemiyeti Manda Komisyonu da Fransa'yı Hatay kararı nedeniyle sert bir şekilde eleştirmiştir. ABD basını bu konu karşısında Fransa'nın takınmış olduğu tavrı irdelemiştir. Buna göre Fransa'nın eski Suriye Yüksek Komiserliği Yüksek Sekreteri M. Robert de Caix, Komisyon'a yapmış olduğu açıklamada Fransız hükümetinin Hatay kararını savunmuştur. Caix, Fransa'nın Hatay'ı Türkiye'ye verme kararının uluslararası barışın korunması için atılmış bir adım olduğunu söylemiş ve Hatay meselesine bu açıdan yaklaşılması gerektiğini ifade etmiştir.[74]

Fransa ile Türkiye'nin Hatay'a karşılık yardım antlaşması imzalaması Şam'da tepkiye neden olmuştur.[75] ABD basını bu tepkileri de mercek altına almıştır. Buna göre Suriye'de milliyetçiler tarafından yapılan yayınlarda Suriyelilerin artık Fransızların sözlerine güveni kalmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca, Suriye'nin Türkiye'yi kendi bağımsızlığı noktasında bir tehdit olarak gördüğü dile getirilmeye başlanmıştır. Hatta Suriye'deki bazı milliyetçi yayın organlarının Türkiye'nin Hatay'ı almakla durmayacağı ve sıradaki hedefinin Halep olacağına dair iddiaları ABD basınında yer almıştır.[76] Bu tepkiler üzerine Hatay'ın kontrolünün Türkiye'ye geçmesinin resmiyet kazanmasının ardından Fransız Dışişleri Bakanı Georges Bonnet, Suriyeli milliyetçilerin isteğiyle bir açıklama yapmış ve Fransa'nın Suriye ile Lübnan'daki manda yönetimini bırakmak gibi bir niyetinin olmadığını belirtmiştir.[77] Böylece Fransa'nın Suriye'yi desteklemeye devam ettiğini göstermiştir.

Almanya'nın Türk-Fransız antlaşmasına yönelik tepkisi de ABD basınında kendisine yer bulmuştur. Buna göre Berlin'in Türkiye ile Fransa arasında antlaşma imzalanmasına ve Hatay'ın Türkiye'ye veril-

---

[74] "Move Criticized in Geneva", **The New York Times**, 24 June 1939, s. 4.
[75] "Syrians Attack French for Giving Land to Turkey", **Chicago Daily Tribune**, 25 June 1939, s. 12.
[76] "Syrian Enraged at Hatay Cession", **The New York Times**, 25 June 1939, s. 30.
[77] "Alexandretta Formally Given to Turkey", **The Washington Post**, 24 May 1939, s. 1.

mesine yaklaşımı sert olmuştur. Bunun Suriye'ye ihanet olduğu söylenmiştir. Ayrıca bu durumun Akdeniz'deki statükoya zarar vereceği de belirtilmiştir.[78]

ABD basınında yapılan değerlendirmelere göre Türkler, I. Dünya Savaşı'nda Almanya ile müttefik olmaktan memnun olmamışlardır. Çünkü savaş sonucunda yenilmişler ve Osmanlı Devleti dağılmıştır. ABD basını Nazi yönetiminin acil bir şekilde Türkiye'ye büyükelçi olarak yolladığı Franz Von Papen'in Ankara'yı Almanya'nın yanına çekmek için uyguladığı politikanın işe yaramadığına değinmiştir.[79] Ayrıca Hatay'ın Türkiye'ye verilmesi Türkiye'nin dostluğunu kazanmak için bedelse Fransa ve İngiltere'nin bu bedeli ödemekten çekinmedikleri vurgulanmıştır. Çünkü bu iki ülke de Türkiye'nin düşmanların yanında olmasının kendilerine nelere mal olacağının farkındadırlar.[80] Sonuç olarak Türkiye ile Fransa arasında yapılan antlaşma sonucu 23 Temmuz 1939 tarihinde son Fransız askerlerinin de ayrılmasının[81] ardından Hatay, Türkiye'ye katılmıştır.[82] ABD basını bu durumun Türkiye'de büyük bir sevinçle karşılandığının ve ülkede üç günlük tatil ilan edildiğinin altını çizmiştir.[83] ABD basınında dikkat çekilen bir diğer nokta Türkiye'nin Hatay'ı almasının ardından bölgedeki etkisini artırabileceğidir. ABD basınına göre Atatürk döneminde Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu'nu yeniden canlandırma gibi bir niyetinin olmadığı ortaya konmuştur. Ancak Hatay'ın alınmasının yeniden büyük imparatorluk oluşturma fikri için bir başlangıç noktası olabileceğine de ABD basını tarafından atıfta bulunulmuştur.[84]

---

[78] "Reich is Hostile", **The New York Times**, 25 June 1939, s. 30.
[79] Barnet Nover, "The Pact of Ankara", **The Washington Post**, 24 May 1939, s. 9.
[80] Nover, a.g.m., 24 May 1939, s. 9.
[81] İsmail Soysal, **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları** *(1920-1945)*, C I, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000, s. 549.
[82] Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-2014)**, Der Yayınları, İstanbul, 2015, s. 848.
[83] "Turkey Rejoices over Return of Hatay Republic", **Chicago Daily Tribune**, 24 July 1939, s. 2.
[84] Barnet Nover, "The Pact of Ankara", **The Washington Post**, 24 May 1939, s. 9.

SONUÇ

Hatay sorunu ABD basınında 1936 yılından sonra yer almaya başlamıştır. ABD basınının bu soruna ilgisi 3 Temmuz 1938 tarihinde imzalanan Türk-Fransız Askeri Antlaşması'nın ardından daha da artmıştır. Çalışmada göze çarpan husus ABD basınının genel olarak Hatay meselesinin ilk ortaya çıktığı dönemde Türkiye yanlısı bir tutum almamış olduğudur. Hatta Türkiye'nin Hatay'da kontrolünü adım adım artırması endişe ile karşılanmıştır. Türk-Fransız Askeri Antlaşması'nın ardından Türk askeri birlikleri Hatay'a girmiştir. Bu durum Türkiye'nin Hatay'ı kendisine bağlamasında önemli bir adım olarak görülmüştür. Fransızların Hatay konusunda izlemiş olduğu politikaların Suriye'de milliyetçilerin tepkisini çektiği ancak Avrupa'da yaklaşan savaş nedeniyle Fransızların Arapları kızdırmak pahasına Türkiye'nin dostluğunu istediğine işaret edilmiştir.

Türkiye hakkında çıkan yazılarda Hatay'ın elde edilmesinin Ankara'nın Orta Doğu'da yeni politikalar uygulaması için bir başlangıç olabileceğine vurgu yapılması çalışmada göze çarpan hususlardan birisi olmuştur. Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasçısı olarak bölgede yeni haklar talep edebileceğine değinilmiştir. Bu açıdan Türkiye'nin yalnızca Hatay'ı elde etmekle tatmin olmayabileceği iddiası dillendirilmiştir. Hatta Türkiye'nin Hatay'ı topraklarına katmasının getirdiği özgüvenle Musul konusunu tekrar tartışmaya açabileceğine dair yorumlar ABD basınında yer almıştır. Bu durum Hatay'ın Türkiye'nin kontrolüne geçmesi olasılığının ABD basınında meydana getirdiği endişeyi ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte çalışmanın işaret ettiği diğer bir nokta, Hatay konusunda ABD'de Türkiye hakkında çıkan haberlerin hepsinin olumsuz olmadığıdır. Özellikle Avrupa'da Almanya'nın saldırgan politikalarının arttığı dönemde Türkiye'nin İngiltere ve Fransa için önemine dikkat çekilmiştir. Bu anlamda ABD basınında Fransızların Hatay'ı Türkiye'ye verdiği ancak bunun karşılığında bölgede çok önemli bir müttefik kazandığının vurgulanması önemli bir konudur. Modern

Türkiye'nin güçlü ordusuyla Doğu Akdeniz bölgesine yönelik dışarıdan herhangi bir saldırgan tutuma karşı koyacağı ABD basınında yer almıştır. Atatürk'ün ortaya koyduğu dış politika çerçevesinde Türkiye'nin komşularına karşı hasmane bir politika takip etmediğine değinilmiş ve Hatay'ın bir istisna olduğu vurgulanmıştır. Türkiye'nin Hatay'ı aldıktan sonra Suriye'den başka bir toprak talebinde bulunmayacağına dikkat çekilerek Türkiye'nin yayılmacı bir politika izleyeceğine pek ihtimal verilmemiştir. Sonuç olarak Hatay'ın anavatana katılma sürecinin ilk zamanlarında yaşanan gelişmeler karşısında ABD basını genel anlamda Türkiye'ye karşı olumsuz bir tavır takınmıştır. Ancak daha sonra Avrupa'da yaşanan gelişmelerin etkisiyle ABD basınının Hatay konusunda Türkiye'ye karşı tutumunda bir yumuşama meydana gelmiştir.

KAYNAKÇA

A-) Foreign Relations of the United States (FRUS), (ABD Dış İlişkileri)

1-) **Diplomatic Papers,** 1938, The British Commonwealth, Europe, Near East, and Africa, Volume II.

2-) **1939, The Far East**; The Near East and Africa, Volume IV.

B-) Gazeteler

Chicago Daily Tribune, Chicago.

Los Angeles Times, Los Angeles.

The New York Times, New York, N.Y.

The Washington Post, Washington, D.C.

C-) Kitap ve Makaleler:

Armaoğlu, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2015.

Atabey, Figen, "Hatay'ın Anavatan'a Katılma Süreci", **Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi**, C 4, S 7, Temmuz 2015, ss. 192-209.

Atabey, Figen, "İkinci Dünya Harbi Öncesi Türk-İngiliz Fransız Ortak Deklarasyonu" **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C 7, S 31, 2014, ss. 296-304.

Aydın, Mithat-Akseki, Cengiz, " Türk Ulusal Basınına Göre 1938'de Hatay ve Atatürk'ün Ölümünün Hatay'daki Yansıması", **Belgi**, Sayı: 15, Kış 2018/I, ss. 656-679.

Dağıstan, Adil-Sofuoğlu, Adnan, "Arşiv Belgeleri Işığında Sancak'ın (Hatay) Bağımsızlık Sürecinin İlk Aşaması ve Türkiye", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XXI, S 61, Ankara, 2005, ss. 1-46.

Dayı, Esin, "Hatay Devleti ve Hatay'ın Anavatan'a Katılması", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S 19, 2002, ss. 331-340.

Erden, Ömer, **Fransa-Suriye Kıskacında Hatay (1937-1939)**, Serüven Yayınevi, İstanbul, 2015.

Fırat, Melek-Kürkçüoğlu, Ömer, "Sancak (Hatay) Sorunu", **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, C I (1919-1980), Baskın Oran (Edt.), İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, ss. 279-292.

Gönlübol, Mehmet, vd., **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2014.

Hatipoğlu, Süleyman, "Hatay'ın Türkiye'ye Katılması", **Türkler**, C 16, Ankara, 2002, ss. 685-690.

Kara, Adem, "Hatay'ın Anavatana Katılması Hakkında Yeni Bir Belge", **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C:10, S 2, 2017, ss. 117-134.

Karakoç, Ercan, "Atatürk'ün Hatay Davası", **Bilig**, S 50, Yaz 2009, ss. 97-118.

Kocatürk, Utkan, **Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi (1918-1938)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2002.

Matthews, Herbert L., "Italians Protest Cession of Hatay", **The New York Times**, 14 July 1939, s. 7.

Nover, Barnet, "The Pact of Ankara", **The Washington Post**, 24 May 1939, s. 9.

O'hare McCormick, Anne , "Delay in British-Russian Pact", **The New York Times**, 24 June 1939, s. 10.

Özkaya Duman, Olcay, "Misak-ı Milliye Giden Yolda Hatay'da Bir Kalem Evinden Kurtuluş Yılları "Hatay Gazetesi Ve Faaliyetleri", **Yeni Türkiye Dergisi**, Misak-ı Milli Özel Sayısı, Yıl: 23, S 93, Ocak-Şubat 2017, ss. 1117-1131.

Payaslı, Volkan, "Halkevlerinin Hatay'daki Faaliyetleri ve Hatay'ın Türkiye ye Katılımı Sürecindeki Rolü Üzerine Bir Değerlendirme (1937-1939)", **History Studies**, C 3 S 1, 2011, ss. 217-235.

Pehlivanlı, Hamit, "Atatürk Dönemi Milli Emniyet Hizmetleri Teşkilâtı İstihbarat Raporlarında Hatay Meselesi", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XIV, S 40, Mart 1998, ss. 159-205.

Sarınay, Yusuf, "Atatürk'ün Hatay Politikası I (1936-1938)", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XII, S 34, Mart 1996, ss. 3-65.

Sarınay, Yusuf, "Atatürk'ün Hatay Politikası II (1938-1939)", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XII, S 35, Temmuz 1996, ss. 407-454.

Şener, Bülent, "Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasında Çok Yönlü Bir İnce Diplomasi Uygulaması: Siyasal, Hukuksal Ve Askerî Boyutlarıyla Hatay'ın Türkiye'ye Katılması Süreci (1921-1939)", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XXXIV, S 97, Bahar 2018, ss. 139-178.

Sofuoğlu, Adnan, "Hatay'ın (Sancak) Bağımsızlığı ve Türkiye'ye Katılımı", **Türk Yurdu**, C 31, S 290, (Yüzüncü Yıl Sayısı), Ekim 2011, Ankara, 2011, ss. 288-298.

Soysal, İsmail, "1939 Türk-İngiliz-Fransız İttifakı", **Belleten**, C XLVI, S 182,Yıl: 1982 Nisan, ss.367-414

Soysal, İsmail, **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları (1920-1945),** C I, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000.

Tekin, Mehmet, **Hatay İşgal Yılları ve Bağımsız Hatay Devleti Kronolojisi (1918-1939**), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2010.

Topal, Coşkun, "Hatay (Sancak) Sorunu ve İkinci Dünya Savaşı Öncesi Süreçte Arap Kamuoyundaki Etkileri", **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C 11, S 2, Aralık 2009, ss. 1-16.

Uçarol, Rifat, **Siyasi Tarih (1789-2014)**, Der Yayınları, İstanbul, 2015.

Woolbert, Robert Gale, "Many Fires Smolder in Near East", **The New York Times**, 10 July 1938, s. 4E.

Yorulmaz, Şerife, "Fransız Manda Yönetimi Döneminde İskenderun Sancağı (Hatay)'nın Sosyo-Ekonomik ve Siyasal Durumuna İlişkin Bazı Kayıtlar (1918-1939)", **Ankara Üniversitesi Atatürk Yolu Dergisi**, 1998, C 6, S 22, ss. 231-259.

View publication stats